لافاوناس نییم، بەس ئاخ بۆ لافاوێکی تر!.. ئازاد حەمە*

لافاوناس نییم و لافاوناسییش بواری پسپۆریم نییە، لەبەرئەوە لێرە ناخوازم لە بارینی زۆری باران یان دیاردەی سێڵاو بدوێم، لە لەوە تێدەگەم، کە لافاوەکە، یان لێزمەبارانەکە پێیگوتین: ماڵ و شوێنی ژیانی ئێمە و ڕێگاوبانەکانمان بەرگەی گەردەلول، زریان و باوبۆران ناگرن.

مافی خۆمە بڵێم: ئاخ بۆ لافاوێکی تر؛ بەو مەرجەی کەس نەبێتە قوربانی، بەڵام با شڕەبەتانی و کۆنەزەپا و بەڕە و ڕاخەرە بێبەهاکانی ئەو ماڵانە لەگەڵ خۆی بەرێت، کە بێژیان و بێ داهاتوون؛ تا یەک تۆز هەستی ئەرستۆکراتییەکان(خواپێداوەکان) بوروژێت.

ئەگەرچی لافاوناس نییم، بەس کوا ئەو لافاوەی دەبێتەوە هۆکاری لادانی دەیەها بەڕێوەبەری بێباک؛ ئاودیوکردنی دەیەها زوڵم و ئاشکراکردنی قەتماغەی بێدادیی. گومانیناوێت، موسیبەتەکەی چەمچەماڵ، تەکیە و شۆڕش وایلێکردین لە ئەلفوبای بێماڵی و بوونی ماڵێکی دڕییینە، کە شوێنی ژیانی تیانییە، حاڵیببین. ئەی پێش لافاوەکە، چۆن بێباکبووین بەرامبەر بێماڵ و هەژار و بیمارییە کۆمەڵایەتییەکان.

بەشەرمەوە دەڵێم بەڵێ بۆ لافاوێکی تر؛ تا دەقەرەکان لێکدی نزیکبکاتەوە؛ مەتافیزیکی ڕەحم و بەزەیی چرەدەرکات و نەبوو و داماوەکان لەو شومە سوودمەندبن، کە لە بەرگی لافاو دەبێتە میوانیان.

حەیف و هەزار مخابن، کە دەبێت بڵێین سوپاس بۆ لافاوەکە،کە بێدەرەتان و کرێچییەکانی ماڵە کەلاوەکانی کردە خاوەنی ماڵە تازە و پێویستییەکانی ناو ماڵی، کە کەمترین مافن، بۆ ئەوانە مسۆگەرکرد ئاستنزمترین ژیان لەناو ماڵە بێماڵەکەیاندا، لە سەردەمی ژیری دەستکرد، دەژین.

بەدڵێکی پڕ لە خەمەوە دیسانەوە دەڵێم: بەڵێ بۆ لافاوێکی تر؛ تا بەڕێوەبەرایەتی شارەوانییەکان بەخۆیاندا بچنەوە، قوتابخانە و دایەنگەکان پڕ پێداویستی بکرێن، نەخۆشخانەکان لەوە دڵنیابن چەند بەرگەی کارەساتە سروشتییەکان دەگرن، کتێبخانەکانیش لێوانلێوکرێن لە سەرچاوە و پێداویستیی خۆڕانکبیرکردن.

ئەڵبەتە زۆر بە حەسرەتەوە دەڵێم: ئاخ بۆ لافاوێکی تر؛ تا هەژاریی، داماویی، بێدەرەتانیی، بێماڵیی کەساسەکان ئاشکرابکات، کە دەمێکە پەردەپۆشکراوە. تا ماڵی ئەوانە ببینین، کە ڕۆژانەی کاسبکارییان

پانزە هەزار دینارە(نۆ دۆلار)، ئەو خێزانانەش دەرکەون، کە نزادەکەن بۆکڕینی دەرمان بۆ پەککەوت□کانیان.

چەند عەیبە دەڵێم: با بۆ لافاوێکی تر؛ ئاخر ل□ بەرئەوەی خوازیارم لافاو کۆمانکاتەوە، لافاو ڕۆحبکات بە بەر کەلتووری بەخشین و بەتەنگیەکەوەچوون. مەگەر لافاوەکە فێرینەکردین لە پەرۆشدار، ئاتاج و بێخانوەکان بیربکەینەوە؟ لەوە تێبگەین سروشت توانای پەلاماردانی خۆی هەیە، لەسەر ئەوە وەستاوە مرۆڤەکان چەند دەتوانن رووبەرووی ڕووداوە سروشتییەکان ببنەوە.

دەرکەوت ئەو قسانە لە شوێنی خۆیاندا نیین، کە دەلێن کوردەکان بەتەنگ یەکەوە نایەن، خۆخۆر و چیوچین. هەرل□ بەرئەوە، تەکیە ، شۆرش و چەمچەماڵ ناوگەلێکن تا ساڵانیک لە گوێماندا دەزرینگێنەوە. ئەمە (سەلیم بەرەکات) گوتەنی لە مەهابادەوە بۆ مەهابادێکیترە، بەس ئەمجارەیان سروشت خستمانیە ناو گەرووی مەهاباد و هەڵەبجەیەکی ترەوە.

حەیف و داخەکەم بۆ لەوە تێناگەین، ئەو جینۆسایدە سروشتییەی هاتەسەر دەڤەری چەمچەماڵ، کاکە مەند، ئاخجەلەر و پیرەمەگرون بەرهەمی نادادیی و خراپدابەشکردنی داهاتە نەک هەقایەتی فاشیزمی بەعسیزم و.... .

بائەوەش بڵێین: هاوخەمیی سیاسییەکان بۆ لێقەوماوان خەمخۆری بوو بۆ ئەوەی نەک لە هەڵبژاردنی داهاتوو لەو دەڤەرانە زەرەرمەندبن لافاو بووە میوانی ناوەختیان. چونکە بۆ سیاسییەکان بەدبەخت، لێقەوماو و پەککەوتەکان ژمارەن بۆ کاتی تەنگانەی سیاسیی(بۆزیادکردنی کورسی).

شەرمە بۆ من، کە دەڵێم ئاخ بۆ لافاوێکی تر. ئاخر ئەو لافاوە بوو،کە دیاردەی بێدەرەتانی و بێ ماڵی لە دەڤەرێک ڕووماڵکرد خاکێ بەپیت و داهاتداری هەیە. بۆلەمەولا سیاسییەکان ڕقیان لە وشەی لافاو و باران دەبێتەوە، چونکە لافاو زۆر شتی کەشفکرد و جەوری ئابووریی و ستەمی بەڕێو□ بردنیشی خستەڕوو.

تەماشای ئەو ڕێکەوتە، ڕێک چەند کاژمێرێک پێش لافاوەکە و ڕووداوەکانی تەکیە و ش□ش و چەمچەماڵ لە خوێندنەوەی شانۆنامەی(زریان)ی شکسپێر بوومەوە… ئەم شانۆنامەیە ئەمەی چرپان بەگوێما: دۆزەخ بەتاڵە و گشت شەیتانەکان وان لێرە.

***ئازاد حەمە**
پرۆفیسۆر لە فەلسەفە لە زانکۆی سلێمانی

پایزی سەرمایەداری *.. ئەکرەم سەعید

(ئێمە شاهیدی پایزی مۆدێلی سەرمایەداریی ئێستاین، بەڵام هێشتا لە بەهاری گەلاندا نین، چونکە هێشتا ئەڵتەرناتیڤەکە نەخەمڵیوە. لەئێستادا بزووتنەوەو ناڕەزایەتییە جیهانییەکان لە قۆناغی ئاژاوەگێڕیدان، و دەکرێت ئەمە ببێتە مایەی بزووتنەوەی توندڕەو، ڕژێمی فاشیستی، تەنانەت ڕووخانی دەوڵەتەکان، یان دەشێت ببێتە هۆی شتێکی تەواو نوێ)- سمیر امين: نشهد خريف الرأسمالية/ بِدَايَات/ فصلية ثقافية فكرية/ ساڵی ٢٠١٥.

“سەمیر ئەمین”لە دوا ساڵانی تەمەنیدا زۆر باسی لە پایزی سەرمایەداری دەکرد. پایزی سەرمایەداری زاراوەیەکە ئاماژەیە بە خولێکی پڕ لە قەیران و شێواوی و جەنگ لە سیستەمی سەرمایەداریدا؛ دیاردەی وەک نایەکسانی ئابووری، ناسەقامگیری و نائەمنی، نادادپەروەری کۆمەڵایەتی و زیادبوونی کارەساتی ژینگە. لە ڕاستیدا دابەشکردنی مێژوو بۆ خولی”بەهار و پایز”مێژوونووسانی کۆنی وڵاتی چین بەکاریان هێناوە. مەبەستیان لە بەهار خولی سەقامگیری و گەشەکردنی ئابووری(کشتوکاڵ، بازرگانی، کاری پیشەیی و هونەر) بووە، و پایز وەک خولی(داڕمانی ئابووری و شێواوی و جەنگ). لە خولی پایزدا(شانشینی ژۆو)لە ڕۆژهەڵاتی چیندا لاواز بووەو میرنشینە فیۆداڵییەکان سەربەخۆ بوون، و سەردەمی جەنگی میرنشینەکان دەستی پێکردووە **.

سەرمایەداری چەندجار دووچاری قەیرانی ئابووری و سیاسی و جەنگ هاتووەو بە سەلامەتی لێی قووتار بووە. سەرمایەداری لە ساڵی ١٩٠٠ تا ١٩٢٩ بە قۆناغی گەشەسەندنی خێراو بە(ساڵانی بەختیاریی ١٩٠٠ و بیستەکان) ناوبانگی دەرکردوە، بەڵام دواتر کەسادی گەورەی وێرانکەر بەدوایدا هات، و ئەنجامەکەی لە ٢٤ی تشرینی یەکەمی ١٩٢٩ داڕمانی وۆڵ ستریت بوو لە نیویۆرکدا، کە بووە هۆی بێکاری بەکۆمەڵ و شکستی بانکەکان و کەمبوونەوەی بازرگانی لەسەر ئاستی جیهاندا. جارێکی دی له مانگی ئۆکتۆبەری ٢٠٠٨ دا “وۆڵ ستریت” تووشی داڕمان هات – ساڵی ٢٠١٩ پەتای کۆڤید/١٩ – ساڵی ٢٠٢٢ جەنگی ئۆکراینا، و تا ئەمڕۆکە بە گشت کێشەکانی هەڵئاوسانی دراو، گرانی، بێکاری و

جەنگ لەرەو لەوە؛ لەو کاتەوە جیهان چۆتە وەرزێکی پایزی نوێی سەرمایەدارییەوە. یەکەم وەرزی پایزی سەرمایەداری لانیکەم بیست ساڵی خایاندووە، بەڵام هێشتا دیار نییە ئەم خولە نوێیەی پایزی سەرمایەداری کەی و چۆن کۆتایی دێت.

نیشانەکانی خولی پایزی سەرمایەداری

١/ قەیرانی ئابووری و مەترسی داڕمانی بازاڕ و بازرگانی:

ئەگەر جیهانگیری لە دوای جەنگی جیهانی دووەمەوە، پاڵنەرو لۆژیکی فراوانبووی سەرمایەداریی بازاڕی ئازاد بووبێ، ئەوا ئەمڕۆکە سیاسەتی سەپاندنی باجی گومرگی تڕەمپ، وە بە زیادبوونی پەلاماری گەشتی بازرگانییەکان لە دەریادا، و بە سیاسەتی داخستنی سنوورەکان بە ڕوی پەناهەندەکان و دیپۆرتکردنەوەیان، ئەوا شتێکی سەیر نییە کە جیهانی سەرمایەداری دەچێتە نێو خولێکی ناکۆک لەتەک خودی پایەکانی سەرمایەدا.

گۆقاری"ئیکۆنۆمیست"ی بەریتانی لە مانگی نۆقمبەردا ژمارەیەکی تایبەتی بەناونیشانی(جیهانێک لە پێشمان/ العالم أمامنا / The World Ahead ***)بڵاوکردەوە. ڕاپۆرتەکە باسی چارەنووسی جیهان دەکات لە ساڵی ٢٠٢٦دا؛ کە ساڵێک لە نادڵنیایی دەبێت! . بەڕای گۆقارکە جیهان لە ساڵی ٢٠٢٦دا دەچێتە ناو نادیارەوە، بۆیە دەپرسێ: ئایا ئەمە لە بەردەم ساڵێکی"ڕووخان"داین یان ساڵێک لە"دەرفەتەکان"؟. چونکە لەگەڵ گۆڕانەوەی دۆناڵد ترەمپ و سەرهەڵدانی ئەژدیهای چین، جیهانی کۆن کۆتایی هاتووەو یاساکانی یارییەکەش بە تەواوی گۆڕاون. پێشبینییەکانی ڕۆژنامەکە بۆ ساڵی ٢٠٢٦ وێنەیەکی تاریک و پڕ لە پشێوی بۆ جیهان دەکێشێت، کە ململانێ جیۆپۆلەتیک و جەمسەرگیری سیاسی و پێشبڕکێی تەکنەلۆژی زاڵن بەسەریدا، لە کاتێکدا شەڕ و قەیرانە ئابوورییەکان بەردەوام دەبن.

٢/ زیادبوونی دیاردەی ستەم و شەڕ:

دەوڵەتەکان لەمڕۆدا خەڵکی بە خۆیان و ماڵومنداڵیان بە کۆیلەی خۆیان دەزانن، و دەسەڵاتە دڕندەکان بە بەرژەوەندی خۆیان بە زۆری هێزو فریودان ژیانی ئەو خەڵکەیان خستۆتە بەردەم مەترسی فەوتان، چونکە بە فرمانی خۆیان لە سەرەوە، بە هیچ بەشداری خەڵک و ڕەزامەندییان، دەوڵەتەکان بڕیاری جەنگ دەدەن و کۆمەڵگەیان خستۆتە نێو کێشەکی سەربازییەوە؛ بەوانە: بڕیارەکانی ڕووسیا بە جەنگ دژی ئۆکراینا، بڕیاری ئەمەریکا بە جەنگ دژی قەنیزوێلا، بڕیاری سەرۆک وەزیرانی یابان بە چوونە نێو جەنگ ئەگەر چین پەلاماری سەربازی تایوان بدات،، و سەدەها حاڵەتی دی. هەموو ئەو بڕیارانەش لە

ئاکامی قەیرانی ئابووری و کێشمەکێشی بازرگانییەوە سەرچاوەیان گرتووە، وە بێگومان لە ئەنجامی جەنگەکانیشدا هەندەی دی قەیرانەکان قووڵتر دەبنەوە.

٣/ سەرهەڵدانەوەی دیاردەی چەتەگەری سەرمایەداران – {عادت حليمة إلى عادتها القديمة} – بە نموونە وەک:

- تەقاندنەوە یان دەستگرتن بەسەر کەشتییەکان لە دەریادا؛ چەتەگەری دەریایی دەوڵەتەکان لە زیادبووندایە.
- وەزیرانی دارایی ئەوروپا باسی بەکارهێنانی سەروەت و سامانی بەستووی ڕووسیا بۆ دابینکردنی کۆمەکی دارایی بۆ ئۆکراینا دەکەن – دەستگرتن بەسەر بڕی زیاد لە ٣٠٠ ملیار دۆلار لە سەروەت و سامانە داراییەکانی ڕووسیا کە لە بانکەکانی ئەوروپا.
- بەخۆماڵیکردنی کارگەکانی وڵاتی چین لە ئەوروپا: لەگەڵ پەرەسەندنی شەڕی کانزا دەگمەنەکانی نێوان چین و ڕۆژئاوا، ئەوروپا گەرەکی بوو دەستبگرێ بەسەر"کۆمپانیاکانی چیپ"ی چینی لەسەر خاکەکەی، هەڵەندا دەست بەسەر"کۆمپانیای نێکسپریای چینی"دروستکەری چیپدا(الرقائق)بگرێت. و بەخۆماڵیکردنی دەگەڕێتەوە بۆ بەریتانیا: شەڕەکە بۆ ڕزگارکردنی دوا کورەی پۆڵا لە چنگی وەبەرهێنەری چینی.

بەڵام دەستبەسەرداگرتن بەسەر سەروەت و سامانی ڕووسیا لە بانکەکان، پایەکانی ئابووری یەکێتی ئەوروپا وێران دەکات، چونکە متمانە بە بانکە ئەوروپییەکان نامێنێ و زەربەی وڵاتانی دیکە سەرمایەکانیان دەکێشنەوەو کارەکانیان لە شوێنێکی تر ئەنجام دەدەن.

٤/ نوخبەی دەسەڵاتدارانی سەرمایەداران ڕۆژ دوای ڕۆژ وەک(نوخبەیەکی سەرکوتگەر و دزی پەناهەندە، گەندەڵ، جەنگخواز و بەدڕەوشت)دەردەکەون؛ بە نموونە:

- نوخبەی جەنگخوازی ئەوروپا دەیانەوێت شەڕ لە ئۆکراینا بەردەوام بێت، ئەوەش لە پێناوی ڕزگارکردنی خۆیان و فراوانکردن و چەسپاندنی کۆنترۆڵییان بەسەر خاکی ئەوروپادا.
- ئیهانەی ترەمپ بە خەڵکی وڵاتانی(ئاسیا، ئەمەریکای لاتین وئەفریقا)، و لێدوانی ڕەگەزپەرستانەی ڕاوێژکاری ئەڵمانیا"فریدریش مێرتز":(پەنابەران دیمەنی شارەکانی

ئەڵمانیا تێکدەدەن).
- فەزیحەی(دوورگەی جێفری ئیپستین).
- هاوشێوەی مرۆڤ کە دەچێتە ساڵەوە زۆر باسی ڕابردوو دەکات، سیستەمی سەرمایەداریش لە خولی پایزیدا زۆر باسی ڕابردوو دەکات و نەریتە کۆنەکان لە(ئایین، ڕەگەز، خێڵ و بنەماڵە)زیندوو دەکاتەوە. بۆرژوازی دەسەڵاتدار جیهان بەلای ڕاستدا وەردەچەرخێنێ؛ هەندێ تووند بەلای ڕاستدا کە مەترسی دەخاتە سەر وجودی سیستەمی سەرمایەداری، چونکە ستافی فەرمانڕەوای بۆرژوازی لە زۆربەی وڵاتانی جیهاندا نوخبەیەکی جەنگخوازو سەرکوتگەرو کۆنەپەرستەو گوتارو سیاسەتی لیبڕالی گۆڕیوە بە گوتارو سیاسەتی کۆنەپارێزی ئایینی و نەژادپەرستی و ناسیۆنالیستی توندڕەو.
- وەرزی پایزی سەرمایەداری وەرزی ناسەقامگیری کۆمەڵگە و شێواوی سیاسییە؛ وەرزی زیادبوونی تەقەکردنە لە خۆپیشاندانی مەدەنی و تیرۆر و کۆکوژی.

ئەم خولی پایزی سەرمایەدارییە سیستەمەکە دەخاتە بەردەم دوو ئەگەر:

- ئەگەری قوڵبوونەوەی قەیرانە ئابوورییەکان تا پلەی داڕمان، و فراوانبوونی جەنگەکان تا پلەی جەنگی جیهانی سێیەم کە کۆتایی بە ژیان دەهێنێ لەسەر گۆی زەوی.
- یان دەسەڵاتدارانی سەرمایەداری دانوستان دەکەن و ڕێدەکەون لەسەر دابەشکردنی نوێی کار و سامانی جیهان.
- وەسفکردنی خولی داڕمانی سەرمایەداری بە (وەرزی پایزی سەرمایەداری) مەتافۆریکییە؛ واتە وەسفکردنی شتێک بە بەکارهێنانی لێکچوون یان وێنەیەک، کە بە شێوەیەکی ڕستەیی ڕاست نییە. مەتافۆریک بەکاردێت بۆ دروستکردنی وەسفێکی بەهێز و مەجازی بۆ شتێک، بەزۆری بۆ بەراوردکردنی لەگەڵ شتێکی تر کە تایبەتمەندی هاوشێوەی هەیە. بۆ نموونە وتنی"ژیان سەفەرە"، ئەوە وەسفێکی مەتافۆریکە بۆ ژیان، چونکە ژیان بە شێوەیەکی ڕستەیی سەفەر نییە، بەڵکو تایبەتمەندی هاوشێوەی هەیە، وەک هەبوونی سەرەتایەک، شوێنی مەبەست و دەرفەتی ئەزموونکردنی شتی جیاواز لە ڕێگادا. لێرەدا"پایزی سەرمایەداری" هەستێک و ڕوانگەیەک وەسف دەکات کە مۆدێلی سەرمایەدارییی ئێستا لە قەیرانی بووندایە، واتە

خراپبوونی بەردەوام، کە ڕەنگە سەرمایەداری لە گۆڕانکارییەکی بەرچاو یان داڕمان نزیک بێتەوە.

** بۆ یەکەم جار وەسفی سەردەمی"بەهار و پاییز"-(نزیکەی ساڵی ٧٧٠-٤٧٦ پێش زایین)، لەلایەن مێژوونووسانی چینی کۆن، لە سەردەمی بەشی یەکەمی(شانشینی ژۆو) بەکارهێنراوە.

*** بڕوانە: The World Ahead 2026 / from The Economist / 10 nov. 2025

ڕۆژنامەی ئیکۆنۆمیست ڕاپۆرت دەربارەی ساڵی ٢٠٢٦ بڵاودەکاتەوە. ڕۆژنامەکە ڕای وایە کە وڵاتانی دەوڵەمەند لە دەرەوەی تواناکانی خۆیان دەژین، وە مەترسی قەیرانی بازاڕی بەندەکان لە زیادبووندایە.

هێزی نەرمی چین و مەترسییەکانی بۆ هەرێمی کوردستان.. ئاگری قادر*

فراوانبوونی ئامادەبوونی دامەزراوەیی و کولتووریی چین لە هەرێمی کوردستانی عێراق- بە تایبەتی لە ڕێگەی دەستپێشخەرییەکانی پەیوەست بە دەستپێشخەری شارستانییەتی جیهانی-کۆمەڵەی شورای چین- پرسیارە گرنگەکان سەبارەت بە هەردوو مەترسییە دەستبەجێ و درێژخایەنەکان دەخاتە ڕوو. لە کاتێکدا ئەم بەشداریکردنە زۆرجار وەك ئاڵوگۆڕی کولتووری یان هاوکاری ئەکادیمی لە چوارچێوەیەکدا دادەنرێت، ئەزموونە بەراوردکارییەکان لە ناوچەکانی دیکەوە ئەوەمان پێدەڵێن کە کاریگەرییەکانی زۆر لە دیپلۆماسی نەرم زیاتر دەبن. بۆ هەرێمی کوردستان، ئەم مەترسیانە لەناکاو یان ئاشکرا نین. بەڵکو وردە وردە و چیندار و پێکهاتەیین، بە تێپەڕبوونی کات بە شێوەیەك گەشە دەکەن کە بتوانن نەرمەکانی حوکمڕانی، سەربەخۆیی سیاسەت و دەزگای سیاسی کۆنترۆڵ دەکەن. تێگەیشتن لەم دینامیکیانە زۆر گرنگە بۆ دڵنیابوون لە مەترسییەکانی هێزی نەرمی چین بۆ هەرێمی کوردستان

مەترسییەكانی چین بۆ سەر هەرێمی كوردستان

یەكێك لە مەترسییە دەستبەجێیەكان گێڕانەوە و گرتنی گوتارە. ناوەندەكانی توێژینەوەی پەیوەست بە چین، پلاتفۆرمە كولتوورییەكان و دەستپێشخەرییە ئەكادیمییەكان زۆرجار گێڕانەوەی وردی كۆكراوە بەرەوپێش دەبەن كە جەخت لەسەر سەقامگیری، هاوئاهەنگی و دەستوەرنەدان دەكەنەوە. لە كاتێكدا ئەم چەمكانە وەك بێلایەن یان گشتگیر خراوەتەڕوو، بەڵام مەیلیان هەیە كە مشتومڕی ڕەخنەگرانە لەبارەی حوكمڕانی و مافەكانی مرۆڤ و لێپرسینەوەی سیاسییەوە بێهیوا بكەن. لە هەرێمی كوردستان، ئەم فەزای هزری و میدیایی بەرتەسك دەكاتەوە، چونكە ڕۆژنامەنوسان، ئەكادیمیستەكان و ئەكتەرە مەدەنییەكان هەست بە فشارێكی ناڕاستەوخۆ دەكەن بۆ ئەوەی لەگەڵ گێڕانەوەی "قبووڵكراو"دا هاوتەریب بن، بە مەبەستی پاراستنی دەستڕاگەیشتن، پارەدان، یان هاوكاری دامەزراوەیی. ستراتیژییەكانی بەشداریكردنی چین زۆرجار پەیوەندییەكان لەگەڵ نوخبە سیاسییەكان، بەرپرسە باڵاكان و كەسایەتییە كاریگەرەكان لە پێشینە دادەنێن. ئەم ڕێبازە دەتوانێت كەناڵە ڕاوێژكارییە هاوتەریبەكان یان كەناڵە ڕاوێژكارییەكان دروست بكات كە لە دەرەوەی چاودێری دیموكرات یان پەرلەمانی كاردەكەن. كاتێك هاوكاری وەك تەكنیكی یان كولتووری لە چوارچێوەیەكدا دابنرێت نەك سیاسی، شەفافیەت زیاتر كەم دەبێتەوە. ئەم جۆرە بەشداریكردنە نوخبەیی، لێپرسینەوەی دامەزراوەیی لاواز دەكات و بڕیاردان لە پرسەكانی گشتگیر و بەشداریكردن دوور دەخاتەوە. ئەو دەزگا تازە دامەزراوانەی كە پەیوەندییان بە دەستپێشخەرییە بیانییەكانەوە هەیە زۆرجار بە باری یاسایی ناڕوون، ئیختیاری پێناسە نەكراو و لێكۆڵینەوەی سنوورداری گشتی كاردەكەن. لە كوردستان، ئەم ناڕوونییە ڕێگە بە دامەزراوە بیانییە پەیوەندیدارەكان دەدات كە كاریگەریان لەسەر پەروەردە، گوتاری سیاسەت، یان بەرنامەسازی كۆمەڵایەتی هەبێت بەبێ ئەوەی بخرێتە ژێر چوارچێوەی ڕێكخراوەیی ناوخۆییەوە. ئەمەش مەترسییەكانی حوكمڕانی دروست دەكات و چاودێرییەكی كاریگەر لەلایەن دەسەڵاتە ناوخۆییەكانەوە ئاڵۆزتر دەكات، لە درێژخایەندا، مەترسییەكی جددی و وردە وردە وەرینی نۆرمەكانی دیموكراتەكانە. مۆدێلی حوكمڕانی چین كۆنترۆڵی دەوڵەت، یەكسانی سیاسی و ژێردەستكردنی مافەكانی تاك بە "سەقامگیری" بەكۆمەڵ لە یەكەمایەتی دەكات. ئەگەر لە ڕێگەی بەرنامەكانی ڕاهێنان، دەرئەنجامی توێژینەوە، یان ئامۆژگاری سیاسەتەوە بە شێوەیەكی زیادەڕۆیی ناسێندرا، ئەم بنەمایانە دەتوانن كولتووری حوكمڕانی لە هەرێمی كوردستاندا دابرێژرێ.

پابەندبوون بە فرەیی، دەربڕین ئازاد و کێبڕکێی سیاسی دەتوانێت لاواز بێت- نەك لە ڕێگەی زۆرەملێی ڕاستەوخۆوە، بەڵکو لە ڕێگەی ئاسایکردنەوە. مەترسییەکانی وابەستەیی ستراتیژی و کەمبوونەوەی سەربەخۆیی سیاسەتەکانە. لەگەڵ فراوانبوونی ئامادەبوونی دامەزراوەیی چینی، وابەستەیی نەك تەنیا لە ڕووی ئابوورییەوە، بەڵکو لە ڕووی فیکری و ئیدارییەوە گەشە دەکات. بە تێپەڕبوونی کات، ئەمە دەتوانێت توانای هەرێمی کوردستان سنووردار بکات بە بەدواداچوونی هەڵبژاردنی سیاسەتی سەربەخۆ کە لەگەڵ بەرژەوەندییەکانی پەکین ناکۆك بێت. ئەم جۆرە وابەستەییە لە کاتی قەیرانی سیاسی یان ئابووریدا بە تایبەتی مەترسیدار دەبێت، کاتێك دەتوانرێت هەوڵی کاریگەری بگۆڕدرێت بۆ فشارێکی بێدەنگ یان کاریگەری. قووڵکردنەوەی هاوئاهەنگی لەگەڵ چین ڕەنگە گۆڕانکاری لە چۆنیەتی هەستکردن بە هەرێمی کوردستان لەلایەن هاوبەشە نەودەوڵەتییە نەریتییەکانەوە بکات، بە تایبەتی ڕۆژئاوا کە لە مێژوودا ڕۆڵی سەرەکییان لە هاوکاریی ئەمنی، چاکسازی حوکمڕانی و هاوکاری مرۆییدا بینیوە. پێناچێت چین داکۆکی لە مافە سیاسییە کوردییەکان یان سەربەخۆییەکان بکات کاتێك ئەم جۆرە هەڵوێستانە لەگەڵ پەیوەندییەکانی لەگەڵ حکومەتە ناوەندییەکان یان دەسەڵاتە ناوچەییەکان ناکۆکن. لە ئەنجامدا، بەرژەوەندییە ستراتیژییەکانی کورد مەترسی ئەوە دەکەن کە لەناو حیساباتی جیۆپۆلەتیکی فراوانتردا پەراوێز بخرێن. لە کۆتاییدا، شلکردنەوەی ناسنامە و بەسیاسیکردن مەترسییەکی ورد بەڵام بەرچاوی درێژخایەن نیشان دەدات. بە پێشخستنی گێڕانەوەیەکی ناوەندی و ناسیاسی شارستانیەت و پێشکەوتن، دەستپێشخەرییە کولتووری و پەروەردەییەکانی چین ڕەنگە بەشداربن لە بەسیاسیکردنی داواکارییە شەرعییەکانی کوردی پەیوەست بە ماف، خۆبەڕێوەبەری و دادپەروەری مێژوویی. لە کاتێکدا کە ناسنامە نەسڕدرێتەوە، بەڵام ڕەنگە بە شێوەیەك کە وردە وردە ئاژانسی سیاسی و توانای کۆکردنەوە کەم بکاتەوە، دووبارە چوارچێوەی بۆ دابنرێتەوە.

وانەی بەراوردکاری

کەیسە بەراوردکارییەکان لە ئەفریقا و ئاسیای ناوەڕاست و بەڵکانەوە شێوازە بەردەوامەکان ئاشکرا دەکەن. لە ئەفریقا وڵاتانی وەك زامبیا و کینیا ئەزموونی گەشەسەندنی وابەستەیی لە ڕێگەی پارەدارکردنی ژێرخانی، شەفافیەتی سنووردار، و کەمکردنەوەی نەرمی سیاسەت. لە ئاسیای ناوەڕاستدا، هاوتەریبی نوخبەکان لەگەڵ چین

زۆرجار کۆمەڵگەی مەدەنی پەراوێزخراو و ناڕەزایی گشتی وروژاند. لە باڵکان، ڕێککەوتنە ناڕوونەکان ستانداردە ڕێکخراوەییەکانیان تێکدا و دەسەڵاتی جێبەجێکاری بەهێزتر کرد لەسەر حیسابی دامەزراوە دیموکراتییەکان. لە سەرانسەری ئەم ناوچانەدا سێ وانە جیاوازن: وابەستەیی وردە وردە پەرەدەستێنێت، بەشداریکردنی نوخبەیی دامەزراوەکان لاواز دەکات، و هاوکاری ئابووری زۆرجار پێش ئیشپێکردنی سیاسی دێت. کاریگەری چین بە دەگمەن لە سەرەتاوە زۆرەملێ دەردەکەوێت؛ لەبری ئەوە، لە ڕێگەی چەسپاندنی دامەزراوەیی، پشتبەستنی دارایی و هاوئاهەنگی گەڕانەوە گەشە دەکات. لە کورتخایەندا، مەترسییەکان لە کۆنترۆڵی گەڕانەوە، هاوپژینی نوخبە و ناڕوونی دامەزراوەییدان. لە درێژخایەندا، هەڕەشەکان درێژدەبێتەوە بۆ وەرینی دیموکراتیی، وابەستەیی ستراتیژی، پەراوێزخستنی جیۆپۆلەتیکی و بەسیاسیکردنی ناسنامە. پێویستە بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ ڕەت بکرێتەوە. بەڵام دەبێت بە شەفافیەت و چاودێری یاسایی و بەشداریکردنی فرەیی و پابەندبوونی پتەو بە پاراستنی سەربەخۆیی سیاسی و بەها دیموکراتییەکان بەڕێوەبچێت. بەبێ ئەم جۆرە پارێزبەندیانە، ئەوەی وەك هاوکاری کولتووری دەست پێدەکات، ڕەنگە وردە وردە پەرەبستێنێت و ببێتە سنوورێك بۆ داهاتووی سیاسی کوردستان و سەربەخۆیی ستراتیژی.

*خوێندکاری دکتۆرا لە یاسای ژینگەیی نێودەوڵەتی،زانکۆی نیشتمانی تایوان

دوو وشە سەبارەت بە کتێبی (گەڕانەوە بە ماڵی یەکەم)ی ئەدیب نادر!.. عەبدوڵا سەڵمان(مەشخەڵ)

کتێبی گەڕانەوە بە ماڵی یەکەم (١) لە نووسینی شاعیر و چیرۆکنووس و توێژەر (ئەدیب نادر)، کە چاپی یەکەمی لە شاری هەولێر کە لەلایەن

ئەکادیمیای کوردییەوە لە ساڵی ٢٠١٤ چاپ و بڵاوکراوەتەوە، نەک هەر شایانی خوێندنەوەیە، بەڵکو شایانی هەڵوەستە لەسەرکردنیشە. ئەم کتێبە ڕەخنەییە بیست و پێنج بابەتی توێژینەوە و ڕەخنەیی لەخۆ گرتووە و لەهەمان کاتیشدا تێزیشە لە زانیاری و مەعریفە. ناپشارمەوە لە دوو دەیەی ڕابردوودا هیچ کتێبێکی ڕەخنەیی بە ئەندازەی (من نەیاری ڕوانگە بووم)(٢) و (گەڕانەوە بۆ ماڵی یەکەم) ڕایان نەگرتووم. هەرچەندە ئەم دوو کتێبە بە دوو میتۆدی ڕەخنەیی جیاواز نووسراون و بەدوو ئاراستەی جیاوازیش ڕێ دەکەن، بەڵام بۆ منێک کە بایەخی ڕەخنە و توێژینەوەی ئەدەبیم هەیە و بەردەوام دەست و پەنجەی لەگەڵیدا نەرم دەکەم، شایانی ئاوڵێدانەوەن. ئەم کتێبە نەک هەر تایبەتمەندی و شەقڵی ڕۆژهەڵاتییانەی پێوە دیار نییە، بەڵکو پەلی هاویشتووە بۆ زۆر جێگا و شوێنی جیاواز و لەدەرگای زۆر بابەتی داوە (ڕۆمان، شیعر، چیرۆک، شانۆگەری) و هەر لە نووسەرانی ناسراو و نەناسراوی کوردەوە تا دەگاتە ئەستێرە گەشەکانی ئاسمانی ئەدەبی جیهانیی (فیساریۆن بلینیسکی، ئێزرا پاوەند، تی ئێس، ئیلیەت، فێدریکۆ گارسیا لۆرکا و عەبدولوەهاب بەیاتی) ئەوەش پانتایی ئەو ڕۆشنبیرییە پانوپۆڕەیە کە ئەدیب نادر خۆی پێ بارگاوی کردووە. ئەدیب نادر نووسەرێکە لەسەرخۆ و بێ هەڵپەهەڵپ دەنووسێ و بڵاو دەکاتەوە. خەمی گەورەی ئەدیب نادر خەمی ئەدەب و ڕەخنەیە نەک ناو و ناوبانگ و دەرکەوتن. هەر بۆیەشە کەمترین دەرکەوتنی ڕوو بە میدیا هەیە. بەئەندازەیەک ڕەنگە زۆر خوێنەری کوردزمان هەبن ئاشنای بەرهەمەکانی نەبن یان هەر نەیناسن. ئەمەش لە دنیای بێبەزەیی نووسین و خوێندنەوەی کوردیدا شتێکی نامۆ نییە. چونکە خودی دنیای نووسین و خوێندنەوەی کوردی وەک کایەیەکی چالاکی فیکریی مرۆڤی کورد گەلێ نیشانەی پرسیاری لەسەرە، کە باسکردنیان ئەرکی ئەم نووسینە نییە.

میتۆد و ئاراستەی فیکریی بینراو لەم کتێبە

ئەدیب نادری خاراو لە خوێندنەوە دوای ساڵانێک دەست بە نووسین دەکات. ئەو زۆر زوو دەست بە خوێندنەوە دەکات و وەک تینوویەکی شەیدا بۆ ئاو، کتێب لەدوای کتێب بینیان پێوە دەنێت و بۆن بە وشەکانیانەوە دەکات. بەیەکێ کۆنترین توێژینەوەی ڕەخنەیی نەو کتێبەکە نووسینێکە لەسەر ئێزراپاوەند کە دەگەڕێتەوە بۆ کۆتایی ساڵی ١٩٨٠. ئەم نووسینە و نووسینەکانی تری وەک (بەهرە و ڕەهەندەکانی تری داهێنان لای تی ئیس ئیلیەت و لۆرکا ئەو شاعیرەی ڕەنگەکانی یاخیبوونی بە مێژووی ئەدەبی ئیسپانی بەخشی و بلینیسکی سانت بووڤی ڕەخنەی ئەدەبی ڕووسیی) لەمیانی خوێندنەوەی وردی ئەو

چەند نووسینەی دەیەی هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو، خوێنەر هەست دەکات کە میتۆدی بەکارهاتوو لە بنچینەدا میتۆدی ڕیالیزمی سۆشیالیستیی بووە و نووسەر خۆشی دانی پێدا دەنێت، (٣) بەڵام ئەدیب نادر لەسەروبەندی چاپکردنی ئەم کتێبەدا پیایاندا چۆتەوە و دەستکاری کردوون و هەوڵیداوە لە بەپێی بۆچوونی تێروانینی نوێی خۆی هەڵیان کێشە و لەمەشدا بە تێگەیشتنی من غەدری لە مێژووی نووسینی خۆی و دەقە نووسراوەکانیش کردووە. بۆیە دەڵێم غەدر چونکە مرۆڤ بەردەوام لەژێر کاریگەری بۆچوونە فیکرییەکانی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتییە و بەردەوامیش لە گۆڕاندایە. بۆیە پشت کردنە هەر بۆچوون و باوەڕێک کە ڕۆژگارێک ئینسانێک باوەڕی پێی بووە یان لەژێر کاریگەریدا بووە، مافێکی ئاسایی مرۆڤە. بەڵام لەدنیای نووسین و توێژینەوەدا دەستکاریکردنی بۆچوونەکانی ڕابردوو ئەو ئاڵوگۆڕ و گۆشە یان جووڵە فیکرییە کاڵ دەکاتەوە و دەیشێوێنێت. واتە کەرڤی هەڵکشان و داکشانی فیکریی نووسەر لەوێنا ڕاستەقینەکەی خۆی خاڵی دەکرێتەوە. بۆیە ئەگەر ئەمە بە نووسەرێکی کەم ئەزموون زۆر جێی ڕامان نەبێت، ئەوا بە نووسەرێکی جیددی جێی ڕەخنەیە. لەلایەکی تریشەوە ژێوان بوونەوە لە ڕێبازی ڕیالیزمی سۆشیالیستی لەئەنجامی کەوتنە ژێر کاریگەری شاڵاوی نیولیبراڵیزم کە بەهەردوو چەمکی دیموکراسی و مافی مرۆڤ کەوتنە دژایەتی ئەدەب و هونەری ڕادیکاڵ و شۆڕشگێرانە، مافی بەئەملاو و ئەولای هەر ئینسانێکە، سەرباری هەر ڕەخنە و سەرنجێکم لەسەر ڕێبازی ڕیالیزمی سۆشیالیستی. (٤) بەبۆچوونی من خوێنەری وردبین و خاوەن بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە ئەم دیاردەیەی ژیوان بوونەوە لەڕابردووی نووسین لەئەدەبی کوردیدا بەڕوونی درک پێدەکات و دەیبینێت.(٥) ئیتر جگە لەم چەند نووسینە، تەواوی توێژینەوە ڕەخنەییەکانی تر بە میتۆد یان نەفەسێکی نیولیبراڵییەوە نووسراون. ئەدیب نادر تێڕوانینەکانی خۆی نەشاردۆتەوە و بەئاشکرا ڕای گەیاندوون. ئەو وابەستەبوونی بەو جیهانبینییەوە ڕاگەیاندووە کە لەهەموو بوارەکانی ژیاندا بە ئەدەب و هونەریشەوە ناتوانیت ترووسکاییەک ببەخشێتە ئەم تاریکستانەی کە سیستەمی نوێی بازاڕی ئازادی جیهان ژیانی مرۆڤایەتی تیایدا نغرۆ بووە. ئەدیب نادر زیاد لە جێیەک لەو کتێبە ڕەخنە لە مارکسیزم دەگرێت و بە سەقەت ناوزەد دەکات و پێیوایە مارکسیزم مرۆڤی ئاوا بێبەها و ناچیزە کردووە. (٦) بۆیە هیچ نامۆ نییە ئەگەر لە نووسینەکانیدا دەست بە ئەو میتۆد و ڕێبازە ئەدەبییە بۆرژوازییانە بەرێت کە سەنگەریان لە ئەدەب و هونەری شۆڕشگێرانە و ئینسانیی گرتووە. بۆیە ئەم کتێبە سەرباری هەموو لایەنە پۆزتیڤەکانی، سەرباری مەعریفەی قووڵی ئەدیب نادر لە بوارە جیاجیاکانی ئەدەب و هونەر و کردەی نووسیندا،

هەمووئەمانە ناتوانن پارسەنگی ئەم دژە ڕادیکاڵەی ئەم کتێبە بدەنەوە.

زمانی نووسین لەم کتێبەدا

کتێبەکە هەر لە یەکەم دەڕەوە کە دەست بەخوێندنەوەی دەکەیت، ڕووبەڕووی شێوازێکی نووسینی جوان و زمانێکی نووسینی سفت و پتەو باڵا دەبیتەوە. زمانێک کە بارگاوییە بە هێزی دەربڕین و گوزارشتکردن لە مەبەست. زمانی نووسین لەم کتێبەدا یان بڵێن لای ئەدیب نادر دەوڵەمەندە و لە گوزارشتکردنیش بەهێزە. زمانی نووسینی کتێبەکە نەک خوێنەر لەکاتی خوێندنەوەیدا تووشی بێزاری ناکات، بەڵکو لەبری ئەوە خوێنەر دەبەستێتەوە بە ناوەڕۆکی بابەتەکان. ئەم جوانییە لە نووسین زۆر بەدەگمەن لە پانتایی ئەدەبی کوردیدا دەبینرێت. نووسینی ئەمڕۆی کوردی جگە لە خراپی دەربڕین و هەڵە بێبرانەوەکانی ڕێنووس، خاوەن زمانێکی لاوازە. من لێرەدا ئەم بۆچوونە گشتی ناکەمەوە چونکە گەلێ نووسەرمان هەن جوان دەنووسن و وەردەگێڕن و بایەخی زمانیان لایە و ڕێز لە خوێنەرانیان دەگرن. ئەدیب نادر یەکێکە لەو نووسەرانەی کە ڕێز لە خوێنەرەکانی دەگرێت. بۆیە خوێنەری جیددی و بەدەربەست کە کتێبەکەی ئەدیب نادر دەخوێنێتەوە، هەست بە بەرپرسیارێتیی نووسەر دەکات لەکردەی نووسیندا. بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا جێی خۆیەتی ئەو ڕەخنەیەش بگرین کە بەکارهێنانی هەندێ دەستەواژە و دەربڕین لە نووسینەکانیدا هیچ پێویست نین. بۆ نموونە (ڕیفلێکشن، کۆمیتمێنت، ئیگزیستێنس، ئێلیمێنت، ترانسدێنتاڵ، سپەیس، ئێسێنس، ئیکۆنۆمی، ناهیومانی، کۆمپۆزیسیۆن، ئایدێنتیفیکەیشن، پرێستیژدار، کۆلێکتیڤ، پۆپیۆلارێتی، جایێنت، ئێسپێکت، پێرفێکشن، راشناڵیی، کۆنترۆڤێرشیاڵ، لیتراتوور، فیکشن و زۆری تر کە هیچ پێویست ناکات پەنا بۆ ئەو دەربڕینە ئینگلیزییانە ببردرێت لەکاتێکدا بۆ هەر یەک لەم دەربڕینانە دەربڕینی کوردی هەن و دەتوانن هەمان مەبەست بگەیەنن. کێشەیەکی تر لەم کتێبەدا ئەوەیە ئەدیب نادر وتە و قسەی ژمارەیەکی زۆر بیرمەند و نووسەر و ئەدیب و هونەرمەندی بیانیی هێناوەتەوە بێئەوەی سەرچاوەی ئەو وتە و قسانە دەستنیشان بکات. خوێنەر دەتوانێت متمانە بە نووسەر بکات، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا مافی خۆیەتی بپرسێت کە ئەم وتە و قسانەی لە چ کتێبێک و لەچ سەرچاوەیەکەوە وەرگرتووە؟ لەلایەکی تریشەوە ئەم بەدەربەستییە لە فەرامۆشکردنی سەرچاوەکان، بەهای زانستی کتێبەکە دەهێنێتە خوارەوە. دەشی لە گفتوگۆ و مشتومڕدا ئەو وتە و قسانە بگوترێنەوە، وەلێ لە نووسیندا دروستترە سەرچاوەکانیان دەستنیشان بکرێن.

ئەنجام

کتێبی(گەڕانەوە بۆ ماڵی یەکەم)ی شاعیر و چیرۆکنووس و توێژەر ئەدیب نادر ، یەکێکە لەو کتێبە ناوازە و دانسقانەی کە کتێبخانەی کوردی پێویستی پێیەتی. کتێبەکە لێوانلێوە لە زانیاری و مەعریفە. نووسەر بە تەواوی و بۆچوونێکی ڕەخنەگرانەوە توێژینەوە و بابەتەکانی نووسیوە. ئەم کتێبە جگە لە ئاوڕدانەوە لە ژمارەیەک نووسەری کورد، لای لە گەلێ نووسەر جیهانییش کردۆتەوە و خوێندنەوەی بۆ کردوون. زمانی بەکارهاتوو لەم کتێبەدا پاراو و سفت و جوانە، وەلێ گەلێ وشەی ئینگلیزی ئاخنیوەتە نێو بابەتەکانەوە کە هیچ پێویست نین و دەیتوانی هەر بە وشەی کوردی گوزارشتیان لێ بکات. هەورەها وتە و قسەی ژمارەیەک بیرمەند و نووسەری هێناوەتەوە بۆئەوەی سەرچاوەکانیان دەستنیشان بکات. بەڵام لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا ئەم کتێبەی ئەدیب نادر شایانی خوێندنەوەیە.

عەبدوڵا سەلمان(مەشخەڵ)
کەنەدا / ناوەڕاستی تشرینی دووەمی ٢٠٢٥

-______________

پەراوێزەکان:

(١)ئەدیب نادر، گەڕانەوە بۆ ماڵی یەکەم، توێژینەوە و ڕەخنە، لە بڵاوکراوەکانی ئەکادیمیای کوردی، چاپی یەکەم، ساڵی ٢٠١٤.

(٢)فوئاد مەجید میسری، من نەیاری ڕوانگە بووم، چاپخانەی تاران، چاپی یەکەم، ٢٠٢١.

(٣)ئەدیب نادر، گەڕانەوە بۆ ماڵی یەکەم، توێژینەوە و ڕەخنە، لە بڵاوکراوەکانی ئەکادیمیای کوردی، چاپی یەکەم، ساڵی ٢٠١٤، لاپەڕە ٣٠.

(٤)بۆ زیاتر ئاشنابوون بە دید و بۆچوونەکانی من لەسەر ڕێبازی ڕیالیزمی سۆشیالیستی بڕوانە کتێبی (نیولیبرالیزم و ئەدەبی پرۆلیتاریی کوردی، لە بڵاوکراوەکانی پڕۆژەی ڕەنگ، چاپی یەکەم، ٢٠١٩.

(٥)کەم نین ئەو نووسەرە ڕادیکاڵ و چەپ و کۆمۆنیستانەی کە ڕۆژگارێک دەقیان بۆ کرێکاران و سوشیالیزم نووسیوە و پاشان لەگەڵ ئاڵوگۆڕەکانی دنیادا، کاتێک دیوانەکانیان چاپ دەکەنەوە ئەو شیعرە سۆشیالیستیانەی لێ دەردەکەن یان دەستکاری دەکەن و بەدڵی سەردەمەکە ئارایشتی دەکەن.

(٦)ئەدیب نادر، گەڕانەوە بۆ ماڵی یەکەم، توێژینەوە و ڕەخنە، لە بڵاوکراوەکانی ئەکادیمیای کوردی، چاپی یەکەم، ساڵی ٢٠١٤، لاپەڕە

کتێب\ دیداری یەکەمی شانەیی نووسەر و هونەرمەند تەڵعەت سامان.. ئامادەکردنی: فەرەیدوون سامان

[بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن..](#)

[Kteb_FaraidunSaman_TalatSDownload](#)

کتێب\ ململانێی ئەمریکا و ئێران لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا.. عوسمانی حاجی مارف

[بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن..](#)

[ktib_OsmanHajiMarif_USDownload](#)

ئەی ئەگەر بارانێکی تر باری ..؟!!
نەوزاد بەندی

خەڵکێکی دڵسۆز و ماندوونەناس و گیانفیدا و خێرخواز و بە ئەمەگ و نیشتمانپەروەر + خەڵکێکی هەلپەرست و تیکتۆک پەرست و خۆپەرست و ماستاوچیی و زلی بێهونەر و بەرژەندیی خواز و ڕیکلامچی و (لایک و کومێنت و فۆڵۆ و سەبسکرایبخواز) بەردەوام سەرقاڵی شوێنەواری وێرانکەری لافاوەکەی چەمچەماڵ و تەکیەن، چۆن شارەکە پاک بکەنەوە و ماڵەکان ڕێک بخەنەوە و ..پێداویستییە ڕۆژانەکانی زیانلێکەوتووان دابین بکەن ..ئەمەیش لوتکەی مرۆڤایەتیی و ئەرکە مرۆڤایەتییەکانە لە ئاستێکی باڵادا .. بەڵام وەک چۆن هەنگوین، عادیی و ئەسڵیی هەیە ..وەک چۆن مۆبایل ئ□س□□ی و عادیی هەیە، بە هەمان شێوە مرۆڤایەتییش ئ□س□□ی و عادیی تێکەوتووە.. فریادڕەسگەلێک هەن نە ناویان دیارە، نە کەس ئەزانێ کێن، نە وێنە ئەگرن، نە ئەهێڵن هیچ کەسێکیش وێنە و پیاهەڵدان و قوربان قوربانیان بۆ بکات.. ئەمانە هەستی ئاینیی و نیشتمانیی (کە لە ڕاستیدا یەک هەستن) ئەیانجوڵێنێ، بیر لە دەسکەوت و حەقدەست و شت ناکەن، وەک ماندێلا ئەڵێ ئەوانەی کە داوای حەقدەستی خەباتی نیشتمانیی ئەکەن، لە بێڕەوشترین کەسەکانن.

جۆری دووەمی مرۆڤایەتیش،یان جۆرە عادییەکەی، خەڵکێکن ل□ بەردەم کامێرا نەبێ کاری خێرخوازیی و کۆمەکیی خەڵک ناکەن، لایق ل□ تیکتۆک ئەکەنەوە و لەگەڵ کارە خێرخوازییەکانیاندا ئ□□□□ن : □□حمەتتان نەبێ لایکی شاشە بکەن، ڕەحمەتتان لێ بێ فۆڵۆمان کەن، شەیرمان کەن، کۆمێنتتان بیر نەچێت ..!!

ئەمانە لە ڕووکەشدا مرۆڤایەتیی ئەنوێنن، بەڵام لە ناخدا ئاڵ و وێڵ بە مرۆڤایەتییەوە ئەکەن، یاری بە ژێی هەست و سۆزی میللەت ئەکەن و وایان ل□□د□کەن جزدانەکانیان بۆ بکەنەوە و بەو پەڕی ڕەزامەندییەوە داوای ژمارەی مۆبایل و ژمارەی کریدیتەکانیان لێ بکەن بۆ ئەوەی بە مەمنونیی□وە پارە و قوتی مناڵەکانیان بۆ بنێرن..ئینجا ئەم ئاڵ و وێڵکەرانە، بەوەیشەوە ناوەستن کە چەپڵە و وێنە و ئافەرین و پارە و لایک و فۆڵۆ و سەبسکرایب و کۆمێنتی خەڵکەکەیان لوش کردووە، لێرە و لەوێ لە ڕێی هەوادارەکانیانەوە داوای پۆستی باڵا و کورسی دەکەن..

ئیتر ئەم دوو جۆرە لە مرۆڤایەتیی هەیە، هەردووکیشیان لەگەڵ یەکتریدا سەرقاڵیی گەڕانەوەی ژیانی ئاسایی خەڵکی چەمچەماڵ و

تەکیەیە .. یەکێکیان بەدەنگ و بە وێنە و بە لایف و بەرامبەر ..
ئەوەی تریشیان بە هات و هاوار و اللە اکبر و ڕەحمەت ناردن و جنێو و دەستەڕێژ و لایف و وێنە و تیکتۆک و ئینیستیگرام و داواکردنی پلە و پۆستەوەیە..
ئەمانە هەموو تێکەڵاو بوون، لە هەوڵی ئەوەدان خەڵکی چەمچەماڵ و تەکیە بگەڕێنەوە بۆ ژیانی ئاسایی خۆیان، هی پێش لافاوەکە ..
بەڵام ئەپرسم ژیانی ئاسایی چەمچەماڵ و تەکییە چۆن بوو ؟ یان ڕاستتر ئەم هەموو هەوڵە ڕەسەن و فەیکە کە ئەدرێن لە پێناوی گەڕانەوەی خەڵکەکەیە بۆ چ جۆرە ژیانە ؟ ژیانی ئاسایی واتا ژیانی بێ دامەزراندنی دەرچووانی زانکۆ و پەیمانگاکان، ژیانی دوکەڵ و تەپ و تۆزی کەرمەر و پاڕاوگەی حیزبیی و پڕ لەقڕ، ژیانی پڕ ژاوە ژاو و دوکەڵ و شەقاموێرانکەری تەنکەرە نەوت و نەفسا، ژیانی بێ موچەیی، ژیانی بێ نەوتیی، ژیانی بێ بەرنامەیی و میلیشایی و بێ یاسایی و خێڵگەرایی و بنەماڵەگەرایی و ئاغایەتیی و کوێخایەتیی ..
باشە وەک کابرای دەشتەکیی ئەڵێم خوامەرگ ..خوامەرگ .. ئەگەر ئەمە ژیانە ئاساییەکە بێ ، سەد ڕەحمەت لە مەرگ و هەر چی شتی نائاساییە..
لە کۆتاییدا لە دەسەڵات و خەڵک ئەپرسم، باشە ئەی ئەگەر بارانێکی بە خوڕی تر باری؟ چیتان کردووە بۆ ئەوەی جارێکی تر شار و ماڵ و قوتابخانە و قوتابی ئاو نەیانبات؟ یان بە تەما نین بارانی تر ببارێ ..کورە دەی ، ئەگەر باریش خوا گەورەیە، خوا کڵاوی بۆ بڕێوو دروستکردووە.. قابیلە چی ئەبێ ؟ ئەو پەڕەکەی جارێکی تر دوو سێ هەزار ماڵ وێران ئەبێ و .. هەڵبەت خەڵکەکەیش لە هەوڵ و کۆمەک و خەمخۆریی ڕاناوەستن ..موسوڵمانان ئەڵێن ژیانی موسوڵمان پڕە لە کارەسات و ئەبێ ئاسایی بێ بە لامانەوە .. ئەوانی تریش ئەڵێن هیچ نییە ، نزمە پاڵەپەستۆیەکی سپارتا ئەنجیلینا ئەرانەسی دەریای ناوەڕاستە، هەفتەکەی تر خەڵکەکە ئەگەڕێنەوە بۆ سەر ژیانی ئاسایی خۆیان ..!

نەوزاد بەندی

مــــــــاچ.. شیعری\ نەوشیروان ئازاد

تەنیا
ماچێکم بدەرێ ،
ئەی سورەگوڵ،
تەنیا …ماچێک
گەلێ ماندووم ،
ماندووی ڕێگایەکی دوور . لێم مەپرسە ،
ڕێبواری کوێم ،
لەکوێ هاتوم ،
بۆ کوێ ،دەچم ،
من ڕێگەی، عەشقم
لێ وونە ،
دەرگای دڵم
نادۆزمەو ،
تۆ نازانی ،
کە من لەکوێم ؟
منم وونم….
یادنیایە ، لەمن وونە …….. تەنیا ،
ماچێکم بدەیە ،
ئەی سورەگوڵ…
تەنیا ماچێک و هیچی دی .. زۆر شەکەتم …
تینو و برسی ،
شاعیرێکم سەرلێ شێواو بەدوای ناوی خۆما وێڵم ،
تۆ نازانی ، چیەناوم؟
تۆ نازانی کە یەکەم جار ،
بەچ زمانێ ،
بانگ کراوم ؟ ………..
تەنیا ماچێکم پێ بدە ،
ئەی سورەگۆڵ
تەنیا…یەک مــــــــاچ
بەڵێن بێ ، کەناوت نابەم ،
لای هیج کەسێ باسی ناکەم عاشقێکم بێ ناونیشان بەدوای تیشکی خۆرا وێڵـــم ، ئەی تۆ ..جێــی خۆر پێ نـــازانی بەڵێــن بێ کە دۆزیمەوە ،

ڕازەکانت نادرکێنم … بۆساڵیادی یەکەم ماچت پڕشنگی خۆرت بۆدێنم
....
تەنیا ماچێک ،
ئەی سورەگوڵ ،
تەنیا ماچێک و هیچی تر… دێوانەیەکی سەرشێتم بەدوای شەمی خێڵا
وێڵم ، لەم لاڕێیە ،
تۆ کۆچی یارت نەدیوە؟
لەکوێ دەواریان هەڵداوە؟ چاوی سەرنج ..
لەکوێ بدەم ،
لەکام لاوە.
..…
تەنیا ماچێک ،
ئەی سورگوڵ ،
تەنیا ماچێک و
هیچی تر تەنیا ،
م
ا
چ
ێ
ک
.…........
نەوشیروان ئازاد
کوردستان

باری فریاکەوتن.. شیعر\ کەنعان مدحەت

دەمەوێ پێش کات کەوم
پێم لە نمونەی شەوە نەکەوێ
دوو دنیای جیاواز
سەر بە دوو فەرھەنگ
ئایدیا و

هەڵسوکەوتی لە یەک نامۆتر
ڕازی بە قەدەر
بۆ ئەوەی جێ پێ هەڵگر نەبم و بەشێ
لە بڕینی قوتی دارا و نازدار

حەزم دەکرد پاش کات کەوتبام
لە شارە ئەسێرەیەکی بێ نەوت و غازا
لە دایک ببام
لە قەراغە جۆگەی باخێکا
ڕەشە ڕەیحانە
لە سنگە هەورازی شاخێکا
سەنگەری ئاشتی
لەگەڵ هەڵاتنی ڕۆژیشا
دەسکە گوڵە کێویم بۆ قازی و
شێخ سەعید و شیخ مەحمو بناردبا

ببورن
پەلەمە!
کەسانێ، لە دەرگای حەوشەما
بۆ پاروویە نان
چوونەتە تکا..
پیرە پێاوێ، هێز، پشتی لێکردووە و
ناگا بە گۆچان
بۆ مژە هەوایە دەر و دەشت بکا
مناڵێ
بووکەشوشە شڕەکەی
لێی دەخوڕێ؛ ژیر و بێخەم بە
سێ مانگی دی کە موچە
لە هەوارا بار دەخا
خۆم، شیر و دایبی و لانکەت بۆ دەکڕم و
هەر بە خۆیشم پاشماوەی قنگی هەرێم دەسڕمەوە